

شهر خیالی لوت با ۷ هزار سال قدمت را بهتر بشناسید؛

گشت و گذاری به یکی از گرم‌ترین نقاط جهان در ایران

بلندترین تپه‌های ماسه‌ای دنیا، بلندترین کلوتهای جهان، بلندترین گلدان‌های صحرا در دنیا، طویل‌ترین کلوته‌ها و یکی از گرم‌ترین نقاط زمین در ایران قرار دارد. بسیار زیبا و همانند آثار و بقایای شهرهای کهن ایران، جالب و دیدنی هستند. شهر خیالی لوت که امروزه به دشت لوت معروف است و فرهنگ و تمدن بشری هفت هزار ساله را با خود به یدک می‌کشد.

به گزارش سایت خبری پرسون، یکی از گرم‌ترین نقاط جهان در تلاقی از هستی و نیستی و آثاری شگرف از ستون‌هایی که کلوته‌وار در میان سرزمینی به وسعت شهادت گسترده شده‌اند تا پیام‌آور این باشند که کویر و آسمانش تحت مالکیت یکتای بی‌همتا سرزمین نور و زندگی است.

بیابان لوت بین سه استان کرمان، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان قرار دارد اما ۷۰ درصد از این بیابان در کرمان واقع شده است و ۹۵ درصد از آثار طبیعی شناخته‌شده این پهنه گسترده نیز که منحصربه‌فرد و بی‌همتا هستند در کرمان جای گرفته است. مساحت حوضه آبخیز این بیابان حدود ۲۰۵ هزار و ۲۲۲ کیلومتر مربع است که بسیار وسیع‌تر از بیابان لوت است که برای ثبت در میراث جهانی در نظر گرفته شده است.

اصطلاحات جغرافیایی متنوعی از جمله بیابان و کویر به این پدیده پهناور طبیعی نسبت داده شده است. بیابان واژه‌ای بوم‌شناسی و اقلیمی است و به مکانی با پوشش گیاهی، جانوری و میزان بارندگی کم اطلاق می‌شود اما کویر به پست‌ترین نقاط داخلی مناطق بیابانی گفته می‌شود، جایی که میزان نمک در آن بسیار زیاد است. بنابراین بیابان، واژه جامع‌تری برای توصیف این پدیده به شمار می‌آید.

ثبت جهانی

بیابان لوت به عنوان نخستین اثر طبیعی ایران در چهلمین اجلاس میراث جهانی یونسکو در سال ۱۳۹۵ تحت عنوان بیابان لوت (Lut desert) به ثبت رسید. عرصه و حریم ثبت شده این میراث جهانی در جنوب شرقی ایران، در شرق کوه‌های مرکزی و رشته کوه‌های زاگرس، در میان سه استان خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان و کرمان گسترده شده است و شامل ریگ یلان (تپه‌های ماسه‌ای)، کلوته‌ها، نیکاه‌ها، رودخانه شور، هامادا (دشت ریگی)، پهنه بازالتی گندم بریان و... است که در این میان کلوته‌ها در غرب و ریگ یلان در شرق با چشم‌اندازی زیبا و شگفت‌انگیز خودنمایی می‌کنند.

ارزش‌های برجسته جهانی

بیابان لوت ویژگی‌های برجسته بسیاری دارد که در دنیا منحصر به فرد است. قرارگیری این منطقه در موقعیت فوق‌العاده خشک، وزش بادهای قوی، در دسترس بودن ته نشست رسوبات دریاچه‌ای برای توسعه کلوته‌ها و وجود رسوبات ریزدانه شرایط مناسبی را برای ایجاد و تکامل عوارض زمین‌شناسی و ژئومورفولوژیکی اشکال مختلف طبیعی در سطح زمین و مناظر آنها) ویژه در بیابان لوت فراهم کرده است. پدیده‌های ژئومورفولوژیکی خاصی که در بیابان لوت طی هزاران سال شکل گرفته باعث شده به عنوان منطقه‌ای شاخص، دانشمندان و گردشگران زیادی را به سمت خود جلب کند.

تاکنون مجموعه‌ای کامل با ویژگی‌های بیابان لوت در هیچ جای دیگری از جهان ثبت نشده است. منطقه کلوته‌ها منطقه‌ای عاری از هرگونه پوشش گیاهی است. شواهد، حاکی از حداقل حیات جانوری در این منطقه است. در ریگ یلان تقریباً اکثر اشکال تراکمی ماسه‌ها مانند برخان، اشکال موجی شکل (ریپل مارک)، تپه‌های ماسه‌ای قیفی شکل، ستاره‌ای شکل و... دیده می‌شود. از این جهت می‌توان گفت بیابان لوت دارای ویژگی‌هایی است که آن را در دنیا خاص و منحصر به فرد کرده است.

بیابان لوت مثال برجسته‌ای از مراحل گسترش زمین در گذر زمان، توسعه ناهمواری‌های سطح زمین و ویژگی‌های مهم زمین‌شناختی و جغرافیای طبیعی است.

این بیابان دارای نمونه‌هایی از درجات عالی پدیده‌های طبیعی است که دارای اهمیت زیبایی‌شناختی، طبیعی و استثنایی هستند:

- بلندترین تپه‌های ماسه‌ای دنیا با بیش از ۴۷۵ متر ارتفاع در ریگ یلان.

- بلندترین کلوتهای دنیا با بیش از ۱۵۵ متر ارتفاع

- طویل‌ترین کلوته‌ها با بیش از ۴۰ کیلومتر طول

- بلندترین نیکاه‌ها در حاشیه غربی لوت و در امتداد کلوته‌ها با ارتفاع حدود ۱۲ متر که جزو بلندترین گلدان‌های صحرا در جهان محسوب می‌شود.

- گرم‌ترین نقطه زمین (قطب حرارتی) با بیش از ۷۰ درجه سانتیگراد در جنوب غربی ریگ یلان

در هر حال بیابان لوت نه تنها دارای ویژگی‌های زیباشناسانه است بلکه بخشی از فرایندهای دخیل در شکل‌دهی به منطقه و تاریخ زمین‌شناسی را نیز نشان می‌دهد. در عین حال تنوع چشم‌اندازها و ناشناخته‌بودن منطقه شرایط مناسبی را برای تحقیقات علمی و گسترش ژئوتوریسم فراهم می‌کند.

کلوت­ها و کلوتک‌ها

اشکال ناشی از فرسایش بادکنده‌گی در مناطق خشک و نیمه خشک دنیا از قبیل ایران، ایالات متحده، چاد، مصر و پرو در سطح وسیعی مشاهده می‌شود. نمونه منحصر به فرد این عوارض به صورت پشته‌ها و دالان‌های موازی در جنوب شرق ایران سطح وسیعی از چاله لوت با ابعادی معادل ۱۵۰ در ۷۰ کیلومتر را پوشانیده است بطوری‌که ۴ درصد کل بیابان لوت را شامل شده است.

نبکا و پیکان‌های ماسه­ ای

در حدود ۲۰ کیلومتری شهداد، درختان و درختچه‌های گز در گلدان‌های بیابانی لوت جای گرفته‌اند که به آن نبکا یا تل‌های گیاهی (تل گز) گفته می‌شود. زمین‌های بین نبکاها پوشیده از ماسه است. نبکاها معمولا در سطح همواری که میزان ماسه آن متوسط و سطح آب زیرزمین بالا بوده و یا رطوبت موجود کافی برای حیات پوشش گیاهی باشد ظاهر می‌شوند.

شهر خیالی لوت

شهر خیالی لوت از مناظر دیگر لوت است که از اشکال فرسایشی بیشتر آب (و نیز باد) تشکیل شده که شبیه یک شهر مخروبه به نظر می‌آید­رسد. بر اثر فرسایش شدید آب و سیقل دادن باد، زمین در بعضی قسمت‌ها­ها به شدت فرسایش یافته و در طول قرن‌ها فرسایش آبی و بادی شدید به صورت بقایای آثار خرابه‌ها­های شهرها درآمده است که در منطقه، به شهر لوت یا شهرهای لوت معروف است. این آثار و عوارض بیابان­ها که بر اثر آب (و نیز باد) به وجود آمده، بسیار زیبا و همانند آثار و بقایای شهرهای کهن ایران، جالب و دیدنی هستند.

رودخانه شور

وجود رودخانه دایمی شور در گرم‌ترین منطقه جهان به شگفتی‌های دشت لوت بسیار افزوده است. سرچشمه‌های این رودخانه در خارج از منطقه مورد مطالعه است که از ارتفاعات خراسان جنوبی و خوسف سرچشمه می‌گیرد و از بخش شمالی وارد استان کرمان می‌شود. در طول مسیر با اضافه شدن آب‌های خروجی از ارتفاعات راور، مسافتی حدود ۲هزار کیلومتر را طی می‌کند تا پس از گذشتن از کناره غربی گندم بریان، در بخش شمالی کلوت‌ها به چاله شور ختم شود. مساحت حوضه آبریز این رودخانه در حدود ۷۳هزار و ۷۶۰ کیلومتر مربع است.

گندم بریان

در سطح بلوک لوت حدود ۴۰ مخروط آتشفشانی کواترنر وجود دارد. مخروط‌ها دارای قله‌های کوتاه و مدور یا دهانه آتشفشانی است. بیشتر فوران آن‌ها و مواد مذاب جاری شده از آن‌ها مورفولوژی خاصی در منطقه چه به شکل مخروط و باتولیت و چه پهنه بازالتی به وجود آورده‌اند. که شاخص‌ترین آن‌ها گندم بریان را شکل داده است. پهنه بازالتی گندم بریان ۴۸ کیلومتر طول، ۱۰ کیلومتر عرض و ۴۸۰ کیلومترمربع مساحت دارد. گندم بریان به یکی از گرم‌ترین مناطق زمین شهرت یافته است. اهالی شهداد به پهنه گندم بریان، ریگ سوخته هم می‌گویند.

پوشش گیاهی و جانوری بیابان لوت

در بخش‌هایی از این بیابان، گونه‌های با ارزش جانوری نظیر گربه و روباه شنی، انواع خزندگان مانند افعی شادخار، رتیل خورشیدی، انواع آگاما، انواع گِکو و گونه‌های خاص پرندگان از جمله زاغ بور به عنوان تنها پرنده آندمیک ایران مشاهده می‌شود. همچنین پوشش گیاهی ارزشمند بیابان لوت شامل تاغ، گز، قیچ، اسکنبیل، شورگز، سیاه شور، آرَمک، سَبَط، اِشنان و... هستند. با توجه به اهمیت پژوهش و مطالعه در این زمینه، پایگاه میراث جهانی بیابان لوت با همکاری مراکز تحقیقاتی بررسی و شناسایی پوشش گیاهی بیابان لوت در بخش‌های ناشناخته را آغاز کرده است.

چشم‌انداز تاریخی

قدمت و سابقه زندگی بشر در منطقه دشت لوت به هفت هزار سال پیش بر می‌گردد. این منطقه از هزاره پنجم پ.م به بعد، پیوسته توسط انسان مورد سکونت قرار گرفته است. حاشیه غربی دشت لوت (دشت شهداد)، با وجود مجاورت با بیابان بی‌آب و گرم و خشک لوت از سوی انسان گذشته برای زندگی انتخاب شده است و بر اساس اطلاعات باستان‌شناسی، ۷هزار سال فرهنگ و تمدن بشری را در خود جای داده است.